

ข้อมูลพื้นฐานโครงการพัฒนาพื้นที่สูงแบบโครงการหลวงบ่อเกลือ ตำบลดงพญา อำเภอบ่อเกลือ จังหวัดน่าน

ประวัติการตั้งถิ่นฐานของหมู่บ้าน

บ้านห้วยโชน ภาษาท้องถิ่น เรียกว่า “สะโชน” หมายถึงหมู่บ้านอยู่แบบโดดๆ ตั้งอยู่บนไหล่เขา ติดแนวชายแดน สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว แต่เดิมชาวบ้านอยู่ไม่เป็นหลักแหล่งมีการโยกย้ายอยู่ตลอดเวลาซึ่งเริ่มเข้ามาตั้งบ้านเรือนเมื่อปี พ.ศ. ๒๕๑๔ เดิมจะมีอยู่เพียง ๔ หลังคา ซึ่งจะมีคนอาศัยอยู่เป็นครอบครัวใหญ่หลังละ ๗๐ - ๑๓๐ คน เรียกว่า “บ้านใหญ่” หรือ “บ้านฮีด” มีลักษณะปลูกด้วยเสาไม้และคราดตะไไผ่ มุงด้วยหญ้าคา ภายในบ้านมีการกั้นเป็นห้องๆ สองแถวตรงกลางมีที่สำหรับทางเดินเรียกว่า “โถม” และมีประตูเข้าออก ๒ ทาง ทางแรกคือทางออกใหญ่ ทางที่สองเป็นประตูเล็ก ชาวบ้านเรียกว่า “ประตูหลวง” หรือประตูผีเอาไว้บูชาผีในพิธีต่างๆ ปัจจุบันได้มีการรื้อถอนไปจนหมด จะมีเหลืออยู่ ๑ หลังเท่านั้น แต่อยู่ด้วยกันทั้งหมด ๒๐ คน

สภาพการดำรงชีวิต มีวิถีชีวิตที่เรียบง่าย มีความสัมพันธ์ทางเครือญาติ จะมีการสืบทอดเชื้อสายกันอยู่ ๖ ตระกูล คือตระกูลอาแสวง ตระกูลอาเกิน ตระกูลอาลอน ตระกูลอ้งโยะ ตระกูลอาขาว ตระกูลอาปิก โดยครอบครัวที่อยู่ในตระกูลเดียวกันจะไม่สามารถแต่งงานกันได้ ช่วยเหลือเกื้อกูลกันในการทำกิจกรรมของตนเอง และหมู่บ้าน การนับถือ ศาสนา ส่วนมากชาวบ้านจะนับถือผีบรรพบุรุษ ศาสนาพุทธ และบางส่วนนับถือศาสนาคริสต์

บ้านห้วยโทน หมู่ที่ ๒ ตำบลดงพญา อำเภอบ่อเกลือ จังหวัดน่าน มีอาณาเขตติดต่อดังนี้

ทิศเหนือ	ติดต่อกับบ้านน้ำแคะ หมู่ที่ ๔ ตำบลดงพญา
ทิศใต้	ติดต่อกับบ้านเด่น - บ้านสะปัน หมู่ที่ ๑ ตำบลดงพญา
ทิศตะวันออก	ติดต่อกับสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว
ทิศตะวันตก	ติดต่อกับบ้านห้วยหมี่ หมู่ที่ ๖ ตำบลดงพญา

ระยะทางจากตัวจังหวัดน่าน ถึงบ้านห้วยโทนประมาณ ๑๒๖ กิโลเมตร การเดินทางโดยใช้เส้นทางหลวงแผ่นดิน หมายเลข ๑๐๘๐ น่าน-ปัว ต่อด้วยทางหลวงแผ่นดินหมายเลข ๑๒๕๖ ปัว-บ่อเกลือ ต่อด้วยเส้นทางหลวงหมายเลข ๑๐๘๑ น่าน-สันติสุข-บ่อเกลือ ไปทางทิศเหนือถึงบ้านสะปัน หมู่ที่ ๑ ตำบลดงพญา ระยะทาง ๑๐ กิโลเมตร เชื่อมต่อด้วยถนนลาลอง ถึงบ้านห้วยโทน ระยะทาง ๙ กิโลเมตร ใช้ระยะเวลาเดินทาง ๓ ชั่วโมง เป็นถนนลาดยาง ๑๑๗ กิโลเมตร และถนนลาลอง ๙ กิโลเมตร การคมนาคมไม่สะดวกต้องเดินทางเท้าเข้าหมู่บ้านเท่านั้น ช่วงฤดูแล้งอาจจะใช้รถยนต์ขับเคลื่อน ๔ ล้อ เดินทางเข้าออกได้จากหมู่บ้านสะปัน ในส่วนหมู่บ้านอื่นต้องใช้ในการเดินทางเท้าเท่านั้น

บ้านน้ำจุน มีลักษณะชุมชนเป็นชุมชนชาวไทยภูเขาเผ่าลัวะ ซึ่งเป็นชนกลุ่มน้อยเชื้อสาย มอญ-เขมร อพยพมาจากเอเชียใต้ ขึ้นมาตั้งถิ่นฐานอยู่บนที่สูงบริเวณชายแดนสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว แล้วอพยพมาทางทิศตะวันออกเฉียงเหนือของจังหวัดน่าน อาศัยอยู่หนาแน่นในเขตพื้นที่อำเภอบ่อเกลือ เมื่อประมาณ ๓๐๐ ปีมาแล้ว “ลัวะ” เป็นชนกลุ่มน้อยที่รักความสงบ มีวิถีชีวิตที่เรียบง่าย ตั้งบ้านเรือนอยู่บนภูเขาซึ่งมีความสูงไม่น้อยกว่า ๕๐๐ เมตรและไม่สูงกว่า ๑,๐๐๐-๑,๓๐๐ เมตรจากระดับน้ำทะเล และอยู่ห่างจากแหล่งน้ำไม่มากนัก จะอยู่รวมกันเป็นกลุ่มโดยยึดเครือญาติเป็นหลัก ชาวไทยภูเขาเผ่าลัวะมีความเชื่อทางไสยศาสตร์ หรือผี ซึ่งสามารถให้ทั้งคุณและโทษได้ มีอาชีพหลัก คือ การปลูกข้าวไร่ การเลี้ยงสัตว์และการหาของป่า มีประเพณีสำคัญ คือ ประเพณีปลูกสากเพื่อบูชาผีไร่ให้ดูแลรักษาข้าวไร่ให้งอกงาม และประเพณีกินดอกแดงเพื่อบูชาพระคุณผีไร่เมื่อเก็บเกี่ยวข้าวไร่เสร็จเรียบร้อยแล้ว

บ้านน้ำจุน หมู่ ๔ ตั้งอยู่ในเขตพื้นที่อำเภอบ่อเกลือ ตำบลบ่อเกลือเหนือ ประชากรทั้งหมดเป็นชาวเขาเผ่า “ลัวะ” แต่เดิมบ้านน้ำจุนเคยเป็นบ้านบริวารของบ้านบ่อหยวก ตามประวัติการตั้งหมู่บ้านครั้งแรกซึ่งเล่าต่อกันมาว่า แต่เดิมได้มีชาวบ้านจากบ้านบ่อหยวกสองคนผัวเมีย ชื่อนายคำหล้า และนางตีบ ใจปิง มาตั้งบ้านเรือนอยู่เป็นครอบครัวแรก หลังจากนั้นก็มีชาวบ้านจากบ้านห้วยลัวะย้ายมาอยู่เพิ่มมากขึ้น และหมู่บ้านที่ตั้งอยู่นั้นอยู่ใกล้ลำห้วยน้ำจุนชาวบ้านจึงเรียกชื่อหมู่บ้านว่า “บ้านน้ำจุน ปัจจุบันได้แบ่งออกเป็น ๓ หย่อมบ้าน ได้แก่ หย่อมแรกคือบ้านที่มาตั้งรกรากครั้งแรก เรียกว่าบ้านน้ำจุน แต่ชาวบ้านมักนิยมเรียกว่า บ้านใหญ่ หย่อมที่ ๒ เรียกว่า บ้านกลาง ห่างจากบ้านใหญ่ประมาณ ๑๐๐ เมตร หย่อมที่ ๓ เรียกว่า บ้านหล่าย อยู่ห่างจากบ้านใหญ่ประมาณ ๕๐๐ เมตร ลำห้วยน้ำจุนที่เป็นที่มาของชื่อหมู่บ้าน อยู่ห่างจาก

หมู่บ้านประมาณ ๑ กิโลเมตร หมู่บ้านใกล้เคียงที่มักไปมาหาสู่กันเป็นประจำ คือบ้านห้วยปอ ห่างออกไปทางทิศใต้ คือบ้านห้วยลัวะและบ้านขุนน้ำจอน และมีหมู่บ้านที่เป็นเครือญาติไปมาหาสู่กันเป็นประจำอีก ๒ หมู่บ้านคือ บ้านตาน้อยและบ้านแจรงหลวง ซึ่งอยู่ในเขตอำเภอปัตตานี ๒ หมู่บ้าน

บ้านน้ำจุน หมู่ที่ ๔ ตำบลบ่อเกลือเหนือ อำเภอบ่อเกลือ จังหวัดน่าน ตั้งอยู่ทางทิศตะวันตกของอำเภอบ่อเกลือ อยู่ห่างจากตัวจังหวัดประมาณ ๑๑๔ กิโลเมตร อยู่ห่างจากตัวอำเภอประมาณ ๒๒ กิโลเมตร และมีอาณาเขตติดต่อดังนี้

ทิศเหนือ	ติดต่อกับบ้านห้วยปอ หมู่ ๘ ตำบลบ่อเกลือเหนือ
ทิศใต้	ติดต่อกับบ้านห้วยลัวะ บ้านขุนน้ำจอน หมู่ ๕ ตำบลงพงา
ทิศตะวันออก	ติดต่อกับบ้านบ่อหยวกใต้ หมู่ ๙ ตำบลบ่อเกลือเหนือ
ทิศตะวันตก	ติดต่อกับบ้านตาน้อย, บ้านแจรงหลวง อำเภอปัตตานี

การเดินทางจากตัวจังหวัดถึงบ้านน้ำจุน สามารถเดินทางได้ ๒ เส้นทาง ได้แก่ การเดินทางโดยใช้เส้นทางหลวงแผ่นดินหมายเลข ๑๐๘๐ น่าน-ปัว ต่อด้วยทางหลวงแผ่นดินหมายเลข ๑๒๕๖ ปัว-บ่อเกลือ ต่อด้วยเส้นทางจากอำเภอถึงหมู่บ้านรวมระยะทางทั้งหมดประมาณ ๑๓๐ กิโลเมตร และการเดินทางโดยใช้เส้นทางหลวงหมายเลข ๑๐๘๑ น่าน-สันติสุข-บ่อเกลือ ต่อด้วยเส้นทางจากอำเภอถึงหมู่บ้าน รวมระยะทางทั้งหมดประมาณ ๑๑๔ กิโลเมตร การเดินทางจากตัวอำเภอถึงหมู่บ้านระยะทางประมาณ ๒๒ กิโลเมตร จะแบ่งเป็นถนนลาดยาง ๑๘ กิโลเมตรและถนนลูกรังอีก ๔ กิโลเมตร ในเส้นทางที่เป็นถนนลูกรังในช่วงฤดูหนาวและฤดูร้อนสามารถเดินทางโดยรถยนต์และรถมอเตอร์ไซด์ได้ แต่ในช่วงฤดูฝนจะเดินทางโดยการเดินเท้า ซึ่งเวลาในการเดินเท้าประมาณ ๒ ชั่วโมง

บ้านสว่าใต้ หมู่ที่ ๗ ตำบลงพงา อำเภอบ่อเกลือ จังหวัดน่าน ความเป็นมาของบ้านสว่าตั้งขึ้นมาเมื่อประมาณ ๑๐๐ กว่าปี เดิมทีเป็นบ้านสว่าอยู่ในเขตการปกครองของตำบลบ่อเกลือเหนือ อำเภอบ่อเกลือ จังหวัดน่าน ซึ่งปัจจุบันนี้ได้แยกการปกครองออกจากตำบลบ่อเกลือเหนือมาเป็นตำบลงพงา โดยมีท่านกำนันภานุวัฒน์ วิวัฒน์งพงา เป็นกำนันคนแรกเมื่อประมาณปี พ.ศ. ๒๕๓๒ โดยแยกหมู่บ้านออกเป็นบ้านสว่าเหนือ บ้านสว่าใต้ ซึ่งบ้านสว่าใต้ปัจจุบันมีนายผล ชันหลวง เป็นผู้ใหญ่บ้านปกครองอยู่ราษฎรอาศัยอยู่เป็นชาวไทยพื้นราบภายในหมู่บ้านใช้ภาษาคำเมืองในการติดต่อสื่อสารอาชีพส่วนใหญ่จะเป็นเกษตรกรทำนาทำไร่เป็นอาชีพหลัก ความสูงจากน้ำทะเลปานกลาง ๗๐๐-๙๐๐ เมตร

บ้านสว่าใต้ หมู่ที่ ๗ ตำบลงพงา อำเภอบ่อเกลือ จังหวัดน่าน มีอาณาเขตติดต่อดังนี้

ทิศเหนือ	ติดต่อกับบ้านสว่าเหนือ ตำบลงพงา
ทิศใต้	ติดต่อกับบ้านนาปู ตำบลงพงา
ทิศตะวันออก	ติดต่อกับบ้านห้วยหมี่ ตำบลงพงา
ทิศตะวันตก	ติดต่อกับบ้านปางกบ ตำบลงพงา

สามารถเดินทางได้ตลอดทั้งปี โดยใช้ถนนทางหลวงแผ่นดินหมายเลข ๑๐๘๑ อำเภอบ่อเกลือ-อำเภอเฉลิมพระเกียรติ จากอำเภอบ่อเกลือ ถึงหลักกิโลเมตรที่ ๙ บ้านสว่าใต้ จะตั้งอยู่สองข้างถนน ใช้เวลาการเดินทางไปติดต่อทางอำเภอบ่อเกลือประมาณ ๒๐ นาที

ความเป็นมาของโครงการ

ตามหนังสือลงวันที่ ๑๔ กรกฎาคม ๒๕๕๔ ผู้นำชุมชนบ้านห้วยโตนและบ้านน้ำจุน ได้ทำหนังสือ ถึงประธานมูลนิธิโครงการหลวง เรื่องการขอรับการอนุเคราะห์ สนับสนุนจากทางมูลนิธิโครงการหลวงช่วยเหลือเรื่องผลผลิตข้าวไม่เพียงพอต่อการบริโภคและไม่มีความรู้หลักและอาชีพเสริมที่สามารถสร้างรายได้ให้แก่ครัวเรือน

ต่อมา ประธานมูลนิธิโครงการหลวงรับสั่งให้สถาบันวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูง(องค์การมหาชน) ให้เข้าสำรวจพื้นที่ นำโดยผู้บริหารสถาบันดังกล่าว แล้วผู้บริหารได้พิจารณาเห็นควร ตั้งโครงการพัฒนาพื้นที่สูงฯขึ้น ปีงบประมาณ ๒๕๕๕

ภายใต้ชื่อ โครงการขยายโครงการหลวงบ่อเกลือ และต่อมาเมื่อวันที่ ๒๕ เมษายน ๒๕๕๙ ได้เปลี่ยนชื่อเป็นโครงการพัฒนาพื้นที่สูงแบบโครงการหลวงบ่อเกลือ

พื้นที่ดำเนินงาน สถานที่ตั้งสภาพพื้นที่

ขนาดที่ตั้ง โครงการพัฒนาพื้นที่สูงแบบโครงการหลวงบ่อเกลือ ตั้งอยู่ หมู่ที่ ๗ บ้านสัว ตำบลดงพญา อำเภอบ่อเกลือ จังหวัดน่าน มีพื้นที่รับผิดชอบ ๔ หมู่บ้าน ในเขต ๒ ตำบล คือดงพญา และบ่อเกลือเหนือ ของอำเภอบ่อเกลือ จังหวัดน่าน โดยสำนักงานตั้งอยู่ที่ บ้านสัวเหนือ หมู่ที่ ๓ ตำบลดงพญา อำเภอบ่อเกลือ จังหวัดน่าน ระดับความสูง ๘๔๓ เมตร จากระดับน้ำทะเลปานกลาง พิกัดที่ X ๗๒๙๖๖๘.๐๐ Y ๒๑๒๘๑๑๖.๐๐ อยู่ห่างจากสถาบันวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูง ระยะทาง ๔๓๓ กิโลเมตร ใช้เวลาเดินทาง ๖ ชั่วโมง ๕๕ นาที อยู่ห่างจากจังหวัดน่าน ระยะทาง ๙๒ กิโลเมตร ใช้เวลาเดินทาง ๒ ชั่วโมง และอยู่ห่างจากอำเภอบัว ระยะทาง ๔๘ กิโลเมตร ใช้เวลาเดินทาง ๑ ชั่วโมง ๑๐ นาที โดยเส้นทางคมนาคมเป็นถนนลาดยางทั้งหมด มีความสูงของพื้นที่จากระดับน้ำทะเลปานกลาง ๘๐๐ เมตร ประชากร ๒ เผ่า คือ ไทยพื้นเมือง และลัวะ ประชากรจำนวน ๓๗๔ ครัวเรือน จำนวน ๑,๕๗๙ คน

ลักษณะภูมิประเทศ

บ้านห้วยโตน พื้นที่ส่วนใหญ่เป็นเทือกเขาสูงสลับซับซ้อน พื้นที่เกือบทั้งหมดเป็นเทือกเขาสูงชันและตั้งอยู่บนไหล่เขา ล้อมรอบไปด้วยภูเขาสูงในเขตอุทยาน พื้นที่ทำการเกษตรตามไหล่เขาจึงค่อนข้างลาดชัน มีความสูงจากระดับน้ำทะเลประมาณ ๘๐๐ - ๑,๒๒๑ เมตร

เป็นหมู่บ้านตามแนวชายแดนติดต่อกับสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว

บ้านน้ำจุนสภาพพื้นที่ส่วนใหญ่จะเป็นภูเขาสูงสลับซับซ้อน ล้อมรอบไปด้วยภูเขาสูงในเขตอุทยานแห่งชาติ ดอยภูคาพื้นที่ทำการเกษตรตามไหล่เขาจึงค่อนข้างลาดชัน มีความสูงจากระดับน้ำทะเลประมาณ ๑,๐๔๐ เมตร

กลุ่มบ้านเป้าหมายในการดำเนินงาน

หมู่บ้าน	ตำบล	ความสูงของพื้นที่(เมตร)	บริบทของพื้นที่	ครัวเรือน	ประชากร(คน)	ชนเผ่า
บ้านห้วยโตน หมู่ที่ 2	ดงพญา	800 – 1,200	ข้าวไร่	110	524	ลัวะ
บ้านสัวเหนือ หมู่ที่ 3	ดงพญา	800	ข้าวไร่, ข้าวนา	64	228	ไทยพื้นเมือง, ลัวะ
บ้านสัวใต้ หมู่ที่ 7	ดงพญา	800	ข้าวนา	113	371	ไทยพื้นเมือง
บ้านน้ำจุน หมู่ที่ 4	บ่อเกลือเหนือ	800 – 1,200	ข้าวไร่	87	456	ลัวะ
รวม	2	800 – 1,200		374	1,579	4

ข้อมูลระดับการพัฒนา ABCD ของหมู่บ้าน กลุ่มบ้านในพื้นที่โครงการพัฒนาพื้นที่สูงแบบโครงการหลวงบ่อเกลือ

พื้นที่โครงการฯ	พื้นที่รับผิดชอบกลุ่มบ้าน	หมู่ที่	ตำบล	อำเภอ	จังหวัด	ระดับพัฒนา
บ่อเกลือ	บ้านห้วยโตน	๒	ดงพญา	บ่อเกลือ	น่าน	A
บ่อเกลือ	บ้านสัวเหนือ	๓	ดงพญา	บ่อเกลือ	น่าน	C
บ่อเกลือ	บ้านสัวใต้	๗	ดงพญา	บ่อเกลือ	น่าน	C
บ่อเกลือ	บ้านน้ำจุน	๔	บ่อเกลือเหนือ	บ่อเกลือ	น่าน	C
	พื้นที่ t&v					
บ่อเกลือ	บ้านสะจุก ๖๒	๗	ขุนน่าน	เฉลิมพระเกียรติ	น่าน	C
บ่อเกลือ	บ้านสะโหลหลวง ๖๒	๒	บ่อเกลือเหนือ	บ่อเกลือ	น่าน	C

สภาพพื้นที่ ภูมิอากาศ และสิ่งแวดล้อม

สภาพพื้นที่ พื้นที่ส่วนใหญ่เป็นเทือกเขาสูงสลับซับซ้อน พื้นที่เกือบทั้งหมดเป็นเทือกเขาสูงชันและตั้งอยู่บนไหล่เขา ล้อมรอบไปด้วยภูเขาสูงในเขตอุทยาน พื้นที่ทำการเกษตรตามไหล่เขาจึงค่อนข้างลาดชัน มีความสูงจากระดับน้ำทะเลประมาณ ๘๐๐ - ๑,๒๒๑ เมตร

ลักษณะภูมิอากาศ ลักษณะอากาศของหมู่บ้านมีลักษณะหนาวเย็นตลอดปี ฤดูหนาวเป็นฤดูที่ยาวนานเป็นพิเศษเนื่องจาก ได้รับอิทธิพลจากลมมรสุมตะวันออกเฉียงเหนือจากประเทศจีน จะมีอากาศหนาวจัดตลอดทั้งวันทั้งคืนมีหมอกปกคลุม มาก ในช่วงเดือนพฤษภาคม - เดือนกันยายน จะมีฝนตกชุกมาก และมีฐานเมฆปกคลุมต่ำ ส่วนฤดูร้อน จะมีระยะสั้น ตั้งแต่เดือนมีนาคม- เดือนเมษายน เท่านั้น

แหล่งน้ำ แหล่งน้ำในโครงการพัฒนาพื้นที่สูงแบบโครงการหลวงบ่อเกลือ ประชาชนใช้น้ำในการอุปโภคบริโภคและการเกษตรจากลำห้วย เป็นระบบประปาภูเขา แต่ไม่ได้มาตรฐาน ไม่มีถังพักน้ำเพียงพอ และไม่มีระบบกรองน้ำ เป็นกลุ่มน้ำสาขาย่อยของกลุ่มน้ำว่า กลุ่มน้ำหลักกลุ่มน้ำนาน

ปัจจุบันได้มีการจัดทำแหล่งน้ำไว้ เพื่อการอุปโภคบริโภค จากกรมทรัพยากรน้ำบาดาล สร้างถังเก็บพร้อมระบบส่งน้ำจำนวน ๒ จุด ณ บ้านสว่าเหนือใต้ และได้จัดทำแหล่งน้ำขนาดเล็กเพื่อการเกษตรจำนวน ๕ จุด ณ บ้านห้วยโตน จำนวน ๖ จุด ณ บ้านสว่าใต้ และ จำนวน ๒ จุด ณ บ้านสว่าเหนือ รวม

๑๓ จุด

สภาพเศรษฐกิจ สังคมชุมชน สิ่งแวดล้อม และโครงสร้างพื้นฐาน

สภาพเศรษฐกิจ ประชาชน ร้อยละ ๙๕ ประกอบอาชีพเกษตรกรรม และร้อยละ ๕ ประกอบอาชีพอื่นๆ คือ บุตรส่งเงินให้ รับจ้าง งานหัตถกรรม ค่าขาย รับราชการ และหาของป่า ทั้งนี้การเพาะปลูกเป็นแบบทำไร่หมุนเวียน โดยปลูกพืชหลัก คือ ข้าวไร่ มีการใช้พื้นที่ทำการเกษตรปริมาณมาก เพื่อสามารถผลิตข้าวเพียงพอต่อการบริโภคได้ตลอดทั้งปี มีการเลี้ยงสัตว์ เช่น วัวพันธุ์พื้นเมืองบางคนก็รับจ้างเลี้ยงและบางคนเลี้ยงของตนเอง มีการเลี้ยงไก่ เลี้ยงหมูพันธุ์พื้นเมือง เพื่อบริโภคในครอบครัว และทำพิธีกรรมต่างๆ เมื่อมีเวลาว่างจะรับจ้างทั่วไป หาของป่าขาย ประชาชนมีรายได้ประมาณ ๕,๐๐๐ – ๔๐,๐๐๐ บาท ต่อครัวเรือนต่อปี และประชาชนที่เป็นหนี้ส่วนใหญ่จะมาจากหนี้ในระบบที่กู้ยืมกันเองภายในหมู่บ้าน ซึ่งมีจำนวนไม่มากและไม่มีดอกเบี้ยเพราะเป็นเครือญาติกันเกือบทั้งหมด ส่วนหนี้ในระบบที่ชาวบ้านกู้ยืม ได้แก่กองทุนหมู่บ้าน กองทุน กขคจ.

โครงการพัฒนาแบบพื้นที่สูงแบบโครงการหลวงบ่อเกลือได้ดำเนินงานพัฒนาและส่งเสริมอาชีพแก่ประชาชน โดยการส่งเสริมอาชีพทางเลือก เพื่อสร้างรายได้แก่เกษตรกร โดยประกอบด้วย ภาคการเกษตร ได้ส่งเสริมการปลูก พืชผักทั้งในและนอกโรงเรือน เพื่อจำหน่ายตลาดชุมชน/ตลาดซื้อตกลอง สนับสนุนการเพิ่มผลผลิตพืชไร่ (ข้าวไร่) ส่งเสริมปลูกไม้ผลที่มีความเหมาะสม กับสภาพพื้นที่ ได้แก่ ฝรั่ง องุ่น อาโวคาโด เสาวรสหวาน และสตรอเบอรี่ ทดแทนการปลูกพืชไร่ ส่งเสริมการเลี้ยงปศุสัตว์ ได้แก่ หมูหลุม เพื่อบริโภคในครัวเรือน และสร้างรายได้เสริม ในส่วนของภาคนอกการเกษตร ส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงเกษตร โฮมสเตย์ ลานกางเต็นท์ และพัฒนางานหัตถกรรมท้องถิ่น

สังคมชุมชน บ้านห้วยโตนประชาชนส่วนใหญ่จะประสบปัญหาเกี่ยวกับทางเดินอาหาร ระบบทางเดินหายใจ โรคพยาธิ และโรคผิวหนัง เพราะระยะทางจากหมู่บ้านไปสถานบริการด้านสุขภาพอนามัยอยู่ไกล จะใช้บริการสถานีนอนมัยตำบลดงพญา อำเภอบ่อเกลือ จังหวัดน่าน บ้านสว่าเหนือและบ้านสว่าใต้ใช้บริการของสถานีนอนมัยบ้านสะปัน มีศูนย์ ศสมช.ประจำหมู่บ้าน และมี อสม.ประจำหมู่บ้านอยู่ ส่วนบ้านน้ำจุ่นไม่มีแหล่งสถานพยาบาลประจำหมู่บ้าน ชาวบ้านจะใช้บริการจากสถานีนอนมัยตำบลบ่อเกลือเหนือ ซึ่งตั้งอยู่ในหมู่บ้านบ่อหยวกใต้ งานด้านสาธารณสุขในหมู่บ้าน

เน้นการป้องกันและส่งเสริมสุขภาพอนามัยที่ดีในชุมชน ส่งเสริมการสร้างห้องส้วมที่มีดัดและถูกสุขลักษณะ เพราะอดีตชาวบ้านส่วนใหญ่มักจะป่วยเป็นโรคหนองพยาธิ และมีหอกระจายข่าวประจำหมู่บ้าน หรือตรวจรักษาหรือโรงพยาบาลบ่อเกลือ อำเภอบ่อเกลือ

ปัจจุบันโครงการพัฒนาแบบพื้นที่สูงบ่อเกลือได้พัฒนางานด้านสังคมและชุมชน ให้แก่ประชาชนในพื้นที่โดยการสนับสนุนการทำแผนชุมชน และการขับเคลื่อนการ นำไปใช้ประโยชน์ใน ๔ พื้นที่ดำเนินงาน ครอบคลุม ๔ ด้านหลัก คือส่งเสริมให้มีการรวมกลุ่ม ได้แก่กลุ่มไม้ผล กลุ่มปลูกผัก การจัดตั้งกลุ่มและกองทุนเพื่อให้เกษตรกรบริหารจัดการตนเองได้ กลุ่มออมทรัพย์ กลุ่มเตรียมสหกรณ์ กลุ่มแปรรูป (วิสาหกิจชุมชน) การพัฒนาตลาดผลผลิตในชุมชน การพัฒนาหมู่บ้านสะอาดชุมชนเข้มแข็ง และสนับสนุนกิจกรรมวัฒนธรรมชุมชนและภูมิปัญญาท้องถิ่นรวมถึงงานบูรณาการในพื้นที่

สิ่งแวดล้อม พื้นที่ดำเนินงานของโครงการพัฒนาพื้นที่สูงแบบโครงการหลวงบ่อเกลือ ตั้งอยู่ในเขตอุทยานแห่งชาติดอยภูคา ป่าสงวนแห่งชาติป่าดอยภูคา อยู่ในพื้นที่ป่าอนุรักษ์โซน C หมู่บ้านอยู่เขตชั้นคุณภาพลุ่มน้ำ ๒ ปัจจุบันโครงการพัฒนาแบบพื้นที่สูงบ่อเกลือได้พัฒนางานด้านสิ่งแวดล้อม ให้แก่ประชาชนในพื้นที่โดยการที่ผ่านมามีสนับสนุนการปลูกป่าชาวบ้าน ได้แก่ ไม้ ไผ่ ไม้ใช้สอย และไม้ท้องถิ่น สนับสนุนการปลูกหญ้าแฝก สนับสนุนการฟื้นฟูป่าชุมชน และปลูกเสริม สนับสนุนให้มีการจัดทำฝาย จัดกิจกรรมรณรงค์ลดใช้สารเคมีและลดการเผา สนับสนุนการทำปุ๋ยหมัก ปุ๋ยชีวภาพ และส่งเสริมการจัดทำแผนที่ดินรายแปลงและปรับระบบการใช้พื้นที่ให้เหมาะสมโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน/หน่วยงาน

โครงสร้างพื้นฐาน

เส้นทางคมนาคม ระยะทางจากตัวจังหวัดน่าน ถึงบ้านห้วยโตนประมาณ ๑๒๖ กิโลเมตร การเดินทางโดยใช้เส้นทางหลวงแผ่นดินหมายเลข ๑๐๘๐ น่าน-ปัว ต่อด้วยทางหลวงแผ่นดินหมายเลข ๑๒๕๖ ปัว-บ่อเกลือ ต่อด้วยเส้นทางหลวงหมายเลข ๑๐๘๑ น่าน-สันติสุข-บ่อเกลือ ไปทางทิศเหนือถึงบ้านสะปัน หมู่ที่ ๑ ตำบลงพงา ระยะทาง

๑๐ กิโลเมตร เชื่อมต่อด้วยถนนลาลอง ถึงบ้านห้วยโตน ระยะทาง ๙ กิโลเมตร ใช้ระยะเวลาเดินทาง ๓ ชั่วโมง เป็นถนนลาดยาง ๑๑๗ กิโลเมตร และถนนลาลอง ๙ กิโลเมตร การคมนาคมไม่สะดวกต้องเดินทางเท้าเข้าหมู่บ้านเท่านั้น ช่วงฤดูแล้งอาจจะใช้รถยนต์ขับเคลื่อน ๔ ล้อ เดินทางเข้าออกได้จากหมู่บ้านสะปัน ในส่วนหมู่บ้านอื่นต้องใช้การเดินทางเท้าเท่านั้น

การเดินทางจากตัวจังหวัดถึงบ้านน้ำจุ่น สามารถเดินทางได้ ๒ เส้นทาง ได้แก่ การเดินทางโดยใช้เส้นทางหลวงแผ่นดิน

หมายเลข ๑๐๘๐ น่าน-ปัว ต่อด้วยทางหลวงแผ่นดินหมายเลข ๑๒๕๖ ปัว-บ่อเกลือ ต่อด้วยเส้นทางจากอำเภอลองถึงหมู่บ้าน รวมระยะทางทั้งหมดประมาณ ๑๓๐ กิโลเมตร และการเดินทางโดยใช้เส้นทางหลวงหมายเลข ๑๐๘๑ น่าน-สันติสุข-บ่อเกลือ ต่อด้วยเส้นทางจากอำเภอลองถึงหมู่บ้าน รวมระยะทางทั้งหมดประมาณ ๑๑๔ กิโลเมตร การเดินทางจากตัวอำเภอลองถึงหมู่บ้านระยะทางประมาณ ๒๒ กิโลเมตร จะแบ่งเป็นถนนลาดยาง ๑๘ กิโลเมตรและถนนลูกรังอีก ๔ กิโลเมตร ในเส้นทางที่เป็นถนนลูกรังในช่วงฤดูหนาวและฤดูร้อนสามารถเดินทางโดยรถยนต์และรถมอเตอร์ไซด์ได้ แต่ในช่วง

ฤดูฝนจะเดินทางโดยการเดินเท้า ซึ่งเวลาในการเดินเท้าประมาณ ๒ ชั่วโมง

ระยะเวลาในการเดินทางจากสถาบันวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูง (องค์การมหาชน) ถึงโครงการพัฒนาพื้นที่สูงแบบโครงการหลวงบ่อเกลือ ใช้เวลาในการเดินทาง ๖ ชั่วโมง ๓๑ นาที (ระยะทาง ๔๓๕ กิโลเมตร)

ถนน การคมนาคมในพื้นที่ดำเนินงานเกือบทั้งหมดเป็นถนนลาดยาง และคอนกรีตเสริมไม้ไผ่ แต่ก็ยังมีบางหมู่บ้านที่เป็นถนนลูกรัง การติดต่อระดับหมู่บ้านติดต่อทางบก ใช้ถนนสายหลักคือ ถนนทางหลวงแผ่นดินหมายเลข ๑๐๘๑ อำเภอบ่อเกลือ- อำเภอเฉลิมพระเกียรติ โดยตำบลดงพญา จะตั้งอยู่ห่างจากอำเภอบ่อเกลือ ใช้เวลาการเดินทางไปติดต่อประมาณ ๒๐ นาที

ไฟฟ้า ในพื้นที่ดำเนินงานโครงการพัฒนาพื้นที่สูงแบบโครงการหลวงบ่อเกลือ ทุกหลังคาเรือนมีไฟฟ้าใช้ แต่จะพบปัญหากระแสไฟฟ้าขัดข้อง เมื่อเกิดฝนฟ้าคะนอง

โทรศัพท์ ในพื้นที่ดำเนินงานโครงการพัฒนาพื้นที่สูงแบบโครงการหลวงบ่อเกลือการติดต่อสื่อสารส่วนมากจะมีโทรศัพท์มือถือใช้เกือบทุกครัวเรือน ทั้งระบบ AIS และ True

ประชากร ในพื้นที่ดำเนินงานโครงการพัฒนาพื้นที่สูงแบบโครงการหลวงบ่อเกลือประชากรจำนวน ๓๗๔ ครัวเรือน จำนวน ๑,๕๗๙ คน

หมู่บ้าน	หมู่ที่	ตำบล	ชนเผ่า	บริบทของพื้นที่	ครัวเรือน	ประชากร(คน)
บ้านห้วยโตน	๒	ดงพญา	ลัวะ	ข้าวไร่	๑๑๐	๕๒๔
บ้านสัวเหนือ	๓	ดงพญา	ไทยพื้นเมือง, ลัวะ	ข้าวไร่, ข้าวนา	๖๔	๒๒๘
บ้านสัวใต้	๗	ดงพญา	ไทยพื้นเมือง	ข้าวนา	๑๑๓	๓๗๑
บ้านน้ำจุน	๔	บ่อเกลือเหนือ	ลัวะ	ข้าวไร่	๘๗	๔๕๖
รวม					๓๗๔	๑,๕๗๙

การศึกษา บ้านห้วยโตน สภาพทางการศึกษาแบ่งเป็นการศึกษาในระบบและนอกระบบ การศึกษาในระบบ ในหมู่บ้านไม่มีโรงเรียนประถมศึกษาแต่เด็กวัยเรียนจะไปเรียนที่โรงเรียนบ้านสะปัน ซึ่งมีระยะทางไกลจากหมู่บ้านห้วยโตน ประมาณ ๑๐ กิโลเมตร ส่วนการศึกษานอกระบบ มีการจัดตั้งศูนย์การเรียนรู้ชุมชนชาวไทยภูเขา “แม่ฟ้าหลวง” บ้านห้วยโตน ขึ้นเมื่อวันที่ ๑ ตุลาคม ๒๕๓๔ เดิมใช้ชื่อว่า ศูนย์การศึกษาเพื่อชุมชนในเขตภูเขาบ้านห้วยโตน สถานที่ตั้งพิกัด QB ๓๔๘๒๘๙ ความสูงจากระดับน้ำทะเลปานกลาง ๑,๒๒๑

เมตร มีพื้นที่ศศช.ประมาณ ๑ ไร่ ปัจจุบันมีครูอาสาสมัครฯ ประจำศศช. ๒ คน การศึกษาตามอัธยาศัย มีที่อ่านหนังสือประจำหมู่บ้าน โทรทัศน์เพื่อการศึกษา มีหอกระจายข่าว มีหอประชุมประชาคมประจำหมู่บ้าน การศึกษาจากผู้รู้หรือภูมิปัญญาชาวบ้านที่ไม่มีในตำราเรียนแต่เป็นการศึกษาวิถีการดำรงชีวิตและความเป็นอยู่ของประชาชนและนำไปใช้ในครอบครัวเรือน ประชากรส่วนใหญ่อ่านออก เขียนได้ ได้รับการศึกษาระดับประถมศึกษา มีที่อ่านหนังสือพิมพ์ประจำหมู่บ้าน

บ้านน้ำจูน สถานศึกษา ที่มีอยู่ในหมู่บ้านมี ๒ แห่ง คือ ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กและ ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนชาวไทยภูเขา “แม่ฟ้าหลวง” สำหรับสถานศึกษาใกล้เคียงที่เด็กในวัยเรียนในหมู่บ้านมักไปศึกษาต่อ คือโรงเรียนบ้านบ่อหยวก ตำบลบ่อเกลือเหนือ ระดับการศึกษาของประชากรส่วนใหญ่ของหมู่บ้านเป็นกลุ่มที่เคยเรียนบ้างแต่ไม่จบประถม คิดเป็นร้อยละ ๖๗.๗๐ รองลงมาคือกลุ่มที่ไม่ได้เรียนคิดเป็นร้อยละ ๒๘.๕๐ กลุ่มที่เรียนจบประถมคิดเป็นร้อยละ ๕.๘๐ และน้อยที่สุดคือกลุ่มที่เรียนจบระดับ ม.ต้น คิดเป็นร้อยละ ๐.๗๐ ปัจจุบันประชากรในหมู่บ้านน้ำจูนมีแนวโน้มที่ศึกษาต่อกันมากขึ้น โดยเฉพาะการศึกษาต่อในระดับประถมศึกษา

บ้านสว่า ระบบการศึกษามีจำนวน ๓ แห่ง

๑) โรงเรียนบ้านสว่าทำการสอนตั้งแต่ชั้นอนุบาลถึงชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๓ โดยปัจจุบันมีนายนิกร พุ่มพวง เป็นผู้อำนวยการโรงเรียน

๒) ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กก่อนวัยเรียน (ศูนย์เตาะเตะ)

๓) ศูนย์ถ่ายทอดเทคโนโลยีโดยมีครู กศน.ประจำอยู่

การสาธารณสุข การสาธารณสุข บ้านห้วยโตนประชากรส่วนใหญ่จะประสบปัญหาเกี่ยวกับทางเดินอาหาร ระบบทางเดินหายใจ โรคพยาธิ และโรคผิวหนัง เพราะระยะทางจากหมู่บ้านไปสถานบริการด้านสุขภาพอนามัยอยู่ไกล จะใช้บริการสถานอนามัยตำบลดงพญา อำเภอบ่อเกลือ จังหวัดน่าน บ้านสว่าเหนือและบ้านสว่าใต้ใช้บริการของสถานอนามัยบ้านสะปัน มีศูนย์ ศสมช.ประจำหมู่บ้าน และมี อสม.ประจำหมู่บ้านอยู่ ส่วนบ้านน้ำจูนไม่มีแหล่งสถานพยาบาลประจำหมู่บ้าน ชาวบ้านจะใช้บริการจากสถานอนามัยตำบลบ่อเกลือเหนือ ซึ่งตั้งอยู่ในหมู่บ้านบ่อหยวกได้งานด้านสาธารณสุขในหมู่บ้าน เน้นการป้องกันและส่งเสริมสุขภาพอนามัยที่ดีในชุมชน ส่งเสริมการสร้างห้องส้วมที่มิดชิดและถูกสุขลักษณะ เพราะอดีตชาวบ้านส่วนใหญ่มักจะป่วยเป็นโรคหนองพยาธิ และมีหอกระจายข่าวประจำหมู่บ้าน หรือตรวจรักษาหรือโรงพยาบาลบ่อเกลือ อำเภอบ่อเกลือ

การถือครองที่ดิน ที่ดินส่วนใหญ่ได้รับการตกทอดมาตั้งแต่บรรพบุรุษ ซึ่งไม่มีเอกสารสิทธิ์แต่อย่างใด มีการใช้พื้นที่เพื่อทำการเกษตรร้อยละ ๕๐ และมีปัญหาการชะล้างพังทลายสูง หมู่บ้านห้วยโตนราษฎรมีพื้นที่ถือครองทำ

กินทั้งหมด ๗๑๑ ไร่ ๒๒๖ แปลง ๘๒ ครอบครัวยใช้ในการปลูกข้าวไร่ ข้าวโพด พืชผักสวนครัว โดยทั่วไปจะปลูกไว้บริโภคภายในครอบครัว พืชที่ปลูกอาจจะได้พันธุ์มาจากแหล่งต่างๆ เช่นพืชไร่-เก็บเมล็ดพันธุ์ไว้เองพืชผัก-สำนักงานเกษตรจังหวัดน่านให้เมล็ดพันธุ์ หรือเก็บเมล็ดพันธุ์ไว้เอง ที่ดินทำกิน หรือที่ดินสำหรับการสร้างบ้านเรือนของชาวบ้านน้ำจูน เป็นที่ดินที่ชาวบ้านจับจองมาตั้งแต่บรรพบุรุษ ซึ่งยังไม่มีเอกสารสิทธิ์ใดๆ บ่งบอกว่าชาวบ้านเป็นเจ้าของที่ดินนั้นๆ ชาวบ้านแต่ละ

หลังคาเรือนมีที่ดิน ๓-๕ แห่ง ชาวบ้านที่อพยพมาอยู่ในหมู่บ้านก่อนจะมีพื้นที่ทำกินมากกว่าคนอื่น ๒-๓ แห่ง แต่ละแห่งจะมีพื้นที่ประมาณ ๕-๑๐ ไร่ มีการปลูกข้าวไร้หมุนเวียนพื้นที่ปลูกทุกๆ ๓ - ๕ ปี จึงทำให้มีการถางป่าเป็นบริเวณกว้าง โดยเฉพาะบริเวณรอบๆหมู่บ้าน แม้ว่าทางหมู่บ้านจะมีการแบ่งเขตป่าไว้เพื่อเป็นเขตอนุรักษ์หรือเป็นป่าชุมชนบ้าง แต่เมื่อเปรียบเทียบกับผืนป่าที่ถูกถางแล้วยังถือว่าเป็นพื้นที่ที่ค่อนข้างน้อยพอสมควร

แหล่งเงินทุน แหล่งเงินทุนในระบบที่ชาวบ้านในหมู่บ้านไปกู้ยืม ได้แก่กองทุนหมู่บ้าน กองทุนแก้ไขปัญหาคาความยากจน (กขคจ.) กลุ่มเลี้ยงหมูหลุม กลุ่มแม่บ้าน ธนาคารข้าว กลุ่มเยาวชน

การรวมกลุ่มเกษตรกร ปัจจุบันโครงการพัฒนาแบบพื้นที่สูงบ่อเกลือได้พัฒนางานด้านสังคมและชุมชนให้แก่ประชาชนในพื้นที่โดยการสนับสนุนการทำแผนชุมชน และการขับเคลื่อนการนำไปใช้ประโยชน์ใน ๔ พื้นที่ดำเนินงานครอบคลุม ๔ ด้านหลัก คือส่งเสริมให้มีการรวมกลุ่ม ได้แก่กลุ่มไม้ผล กลุ่มปลูกผัก การจัดตั้งกลุ่มและกองทุนเพื่อให้เกษตรกรบริหารจัดการตนเองได้ กลุ่มออมทรัพย์ กลุ่มเตรียมสหกรณ์ กลุ่มแปรรูป (วิสาหกิจชุมชน) การพัฒนาตลาดผลผลิตในชุมชน การพัฒนาหมู่บ้านสะอาดชุมชนเข้มแข็ง และสนับสนุนกิจกรรมวัฒนธรรมชุมชนและภูมิปัญญาท้องถิ่นรวมถึงงานบูรณาการในพื้นที่

ผลผลิตทางการเกษตร ส่งเสริมอาชีพแก่ประชาชน โดยการส่งเสริมอาชีพทางเลือก เพื่อสร้างรายได้แก่เกษตรกร โดยประกอบด้วย พืชผักทั้งในและนอกโรงเรือน เพื่อจำหน่ายตลาดชุมชน/ตลาดข้อตกลง สนับสนุนการเพิ่มผลผลิตพืชไร่ (ข้าวไร่) ส่งเสริมปลูกไม้ผลที่มีความเหมาะสม กับสภาพพื้นที่ ได้แก่ ฝรั่ง อาโวคาโด เสาวรสหวาน และสตอเบอรี่ ทดแทนการปลูกพืชไร่ ส่งเสริมการเลี้ยงปศุสัตว์

ผู้ปฏิบัติงาน

นายชวลิต สุทธเขตต์

นางสาวเพ็ญอ อศรีเพชร

นายชัยวัฒน์ แก้วคำมูล

นายยาสุ สุตลิก

ผู้จัดการโครงการพัฒนาพื้นที่สูงแบบโครงการหลวงกลุ่มลุ่มน้ำน่าน
ผู้ช่วยหัวหน้ากลุ่มงานโครงการพัฒนาพื้นที่สูงแบบโครงการหลวง
กลุ่มลุ่มน้ำน่าน

นักวิชาการโครงการพัฒนาพื้นที่สูงแบบโครงการหลวงบ่อเกลือ
เจ้าหน้าที่โครงการพัฒนาพื้นที่สูงแบบโครงการหลวงบ่อเกลือ